

AD CLARISSIMOS
FERDINANDI IV.
REGIS NOSTRI
AULICOS THEOLOGOS

D. JO: FRANCISCUM CONFORTIUM

In Archilycœo Neapolitano Historiæ Sacræ
& Profanæ ac Conciliorum Antecessorem,

ET

D. KILIANUM CARACCIOLUM

Congregationis Olivetanæ Abbatem

DISSERTATIO

THEOLOGICO-HISTORICO-
CRITICA

FRANCISCI BUGLIARI

In qua callide a Semi-Arianis vulgata, & temere a pluribus credita fabella de voce *ὁμοούσιος* a Patribus Antiochenis in causa Pauli Samosatani proscripta confutatur: Unde Patres Nicæni levitatis, & imprudentiæ accusati a Stephano Curcellæo, & Joanne Clerico vindicantur, & Catholici Theologi a concilianda *εὐνομίᾳ* utriusque Synodi liberantur.

JAstanter potius, quam vere fuisse me lo-
 quutum, ut ex nova, quam protuli, opi-
 nione, mihi partam gloriam quærerem,
 non immerito suspicabimini, sapientis-
 simi Judices, quum in responsione ad se-
 cundam partem theologicæ quæstionis, quæ
 mihi resolvenda fuit proposita, legeritis, in-
 fedisse mihi animo vocabulum Οὐνοστωρ a Pa-
 tribus Antiochiæ adversus Paulum Samosate-
 num Synodice congregatis nec reprobata, nec
 proscriptum fuisse, sed purum hoc putum-
 que Semi-Arianorum fuisse commentum: Vix
 enim unus, aut alter, nec primi subsellii, &
 ignoti pene nominis Criticus (a) Gordium hunc
 nodum, infelici forsitan eventu, Alexandri trun-
 care gladio pertentavit; quum ex adverso, ut
 illud dissolverent, & Antiochenos cum Nicæ-
 nis P.P. nec adversa pugnare fronte, & far-
 tam

(a) Hi sunt Prudentius Maranus de Divin. Jesu
 Christi lib. 4. cap. 10., & in Dissert. de Semiarianis
 cap. 7. & Liberatus Fassonius dissert. de voce Ho-
 mousion. Hos honoris, gratique animi causa nomi-
 no, quibusque multa in hanc dissertationem trans-
 lata accepta refero.

4
tam testam utrosque servasse fidem propugna-
rent, contentis nervis elaborarunt fidei illi
propugnatores acerrimi, veritatisque athleta in-
expugnabiles Magni Athanasius, Hilarius, Ba-
silus, cæterique quarti sæculi P.P., nec de-
fuerint nuperis hæcæ temporibus gravissimi
Theologi, & emunctissimæ naris Critici, ut
Petavius, Bullus, Alexander, Bertius, Lamius
aliique tam ex nostris, quam ex Protestan-
tium familia, qui ad eandem, ut dicitur, exor-
nandam spartam adversus novos Arianos, Aria-
nisque pejores Socinianos, horumque amasios
Armicianos seu Remonstrantes, & Latitudi-
narios, præcipue Episcopium, Grotium, Cur-
celleum, Clericum, Sandium, Saurinum, Lim-
borchium aliosque eadem loligine tinctos, nul-
lum non moverint lapidem. Verum quot ver-
itates, non in historicis tantum, sed in una-
quaque scientiarum provincia, non quasi in
Democriti puteo sepultæ, plurima latuere per
sæcula, quas in lucem vel unius industria ho-
minis protulit? Tentanda ideo & nobis est via
qua Iqueis inimicorum disruptis, & labyrin-
tho funditus everso, aliquo tenus prodeamus,
ut in posterum sit tutus incessus. Hinc est
quod vos, ex ea, qua cæteris præfulgetis, ju-
stitiæ atque æquitatis laude, oratos enixe, at-
que exoratos velim, ne me ex solo novitatis
tentamine culpatum, ut Lacedæmonii Ti-
motheum ex addita lyra chorda, uti reum
convictum indicta causa, e Theologorum exe-
driis aqua, & igne interdictum eliminatis,
Desertæ, fateor, jam pene, attamen nec de-
spe-

5
speratæ, nec deperditæ causæ prodeco patronus,
ca fretus fiducia, quod appensis in sapientiæ
vestræ trutina rationum momentis, quæ me
vi incluetabili eo tamquam ad veritatis cen-
trum impulere, non solum causa non cadam,
verum & vos, omnesque sanctoris critices a-
matores in meam transibitis sententiam, &
Κριτικώτατοι illi Nicænorum Comitiorum συ-
νοφάνται vel adjuvante τῆ ὁμοθυμίας gratia resi-
piscunt, vel rubore perfunsi saltem æternum ob-
mutescunt.

C A P. I.

*Ordo quo in hac dissertatione pro-
grediendum.*

UT inroboratam communi consensione, lon-
gigue temporis præscriptione munitam
sententiam de voce ὁμοθυμίας a Proceribus An-
tiochenis proscripita e medio tollam, aliam-
que substituam, ne insolentiæ & audaciæ pœ-
nas oppetam, scio opus mihi esse incumbere
in primis ad certa argumenta, firmasque ratio-
nes adferenda, quarum momenta credulita-
tis vetustate robustæ pondus non æquiparent
tantum, verum etiam elevent, superentque.
Hoc feliciter, ut quæ sub manu succedunt,
eventurum confido, si quod solemne est om-
nibus veritatis inquisitoribus effecero: hi e-
nim, quam in dubium venerit, num aliqua
propositio sit γνήσιος, ἢ νόθος, genuinus an
Spurius alicujus Auctoris, vel Collegii partus
nil

nil in antecessum accurtiori iudicio pensitant, quam, an ea propositio intrinseca probabilitate polleat, videlicet, an universo systemati, quod certo innotescat esse ejusdem, cohercat, ex eoque tamquam necessaria, nec vi deducta, consequutio, prono alveo fluat: qui stylus, quæ methodus, qualis tenor vel in opinionibus proferendis, vel in sententiis faciendis, vel in adversariis propulsandis fuerit: quæ sæculi indoles, qui mores, quæ ratio rerum agendarum, quis scientiarum aspectus, quale doctrinarum prædominium, quæ tandem fuerint Religiones, quibusque ritibus & formulis enunciata; numque hæc omnia congruant, vel disconvenient rei de qua agitur. Quod si historię alicujus veritas fuerit in dubium revocata, non omittunt statim diligentissime in examen revocare qui rei testes, num oculares, coævi, aut illius ætatis suppres; num probatæ fidei, aut instestabiles; num amore ducti veritatis, an philovemiæ, & studio partium præoccupati, num tacuerint, qui quam maxime loqui debuissent, vel e re sua esset illud proferre, & proferendi sit oblata occasio; num tandem qui illud narrant prædes se veritatis dent, vel ex aliorum sententia nil morati historię leges utut narrata regerunt, ut inde extrinsecæ probabilitatis gradus metiantur. Hisce enim omnibus artis criticæ legibus examinata vulgari opinione super homousii condemnatione, sole clarius demonstrabæ eam nec veram, nec verisimilem esse, ceu quæ omni probabilitate tam intrin-

seca, quam extrinseca est destituta, quum neque ex Pauli Samosatani impio systemate, neque ex Catholicorum de Trinitate doctrina, quaquaversum consideratis, deduci queat vocem illam debuisse, vel potuisse damnari; quinimmo ex jam recepto, inveterato, & sanctione munito usu individuum Trinitatem Personarum per vocem *ὁμοῦσιον* exprimendi, tantum abuisse ut Patres Antiocheni damnarent, quin & amplexati vocem eam, & osculati sint, & sacram dixerint. Desunt præterea testes legitimi, qui confictam a Semarianis fabellam narrent. Quæ omnia sequentibus digesta capitibus innotescant.

C A P. II.

Ex narratione errorum Pauli Samosatani, cuiusque impij systematis contentu non deducitur potuisse eum proferre Christum Patri ὁμοῦσιον, imo assatim pernegare debuisse.

PAULUS Samosatenus anno æræ Christianæ circiter 262. Valeriano, & Galieno Imperatoribus, malis artibus adeptum Antiochenum Episcopatum fastu rexit, libidinibus coinquinavit, eoque tandem arrogantia, & temeritatis devenit, ut Zenobiz Palmyrenorum Regina Religione Judææ præsidio fretus, eamque ut demereretur, in coelum superbum extollere caput non erubuerit, inque Deum, Christumque Domini execrandas evomere blasphemias.

8
phemias impio ausu pertentaverint. Ut ad
aures Episcoporum Orientis, Cleri Antio-
cheni, & bonorum omnium devenere nefandi
errores, detestanda facinora exhortuere uni-
versi, sacroque perciti zelo, (ut, vel male
fanum pastorem, ne totus grex contagio infi-
ceretur, ad meliorem frugem reducerent, vel
ne saltem de fide Sacrosancta in tanta Metro-
poli conclamaretur), varias undique orbis evo-
catorum Episcoporum synodos congregare non
detrectarunt; sed vigilem eorum diligentiam,
vaferrima, qua maxime callebat mendaciorum
moliendorum arte versipellis Hæresiarcha semel
iterumque fefellit (a): donec in posteriori An-
tiocheno Episcoporum numerosissimo Conci-
lio (b) a presbytero Melchione philosopho cum pri-

(a) Duo Antiochia Concilia adversus Samosate-
num coacta plerique omnes adserunt Auctores. Jo-
annes Harduinus contendit fuisse tria. Nobis sat erit
quod secundum vocant plures, tertium Harduinus,
nomine postremi indigirare.

(b) In eo enim convenere septuaginta Antistites,
ut habet Athanasius de Synodis, ut vero Hilarius
lib. pariter de Synodis scribit octuaginta; Quam-
quam Basilii Diaconus, alique Monachi in libel-
lo, quem in Ephesino Concilio obtulerunt, centum
& octuaginta recensent: Eusebius autem lib. 7. Hist.
Eccles. cap. 29. πλείων ὄσων ἐπισκόπων Synodum fuisse
dicit, quod Valesius traducit, innumerabilium fe-
re Episcoporum, sed fidelius vertisset, quampluri-
morum Episcoporum. Hoc bona pace tanti Philolo-
gi adnotatum volui, nam *ὅ* quandoque bonus dor-
mitat Homerus. Et Valesius ipse, ad Collectanea
Com-

9
primis erudito, & subtili Scholæ Antiochenæ
Magistro impietatis, & hæreseos convictus, &
ab eodem Concilio anathemate percussus ab
Episcopatu dejectus est, suscepto ejus in locum
Domno.

Non me latet in narratione nefandi Syste-
matis variantes esse veteres scriptores, maxi-
mamque disputationum segetem nostris criti-
cis reliquisse: At ego, quamvis in animum
induxi meum eam revera esse Pauli senten-
tiam, quam postremæ hujus Antiochenæ Sy-
nodi Patres in Epistola Synodica ad universa-
lis Ecclesiæ Episcopos ab Eusebio Casariensi
nobis servata, narrat; tamen, ne adversariis
meis ullum subterfugium relinquatur, quo-
quo modo narratam in examen revocabo, si
quando aliquam per rimam ὁμοίον illud in-
feri potuerit.

In confessio est apud omnes principem Sa-
mosatensis errorem fuisse, quod Jesus Christus
e terra sit ortus, nec ante Mariam extite-
rit, purusque homo fuerit. Sic laudati Pa-
tres in Epist. cit. *Etenim*, inquit, *Fi-*
lium

Constantini, modestissime veniam petit, dicens: *Si*
forte peccat versio nostra, veniam nobis a lectore
concedi æquum erit. Ex tot enim interpretibus, qui
græcos libros latina lingua expresserunt, quovisquis-
que est, qui non quandoque sit lapsus? Mibi qui-
dem is optimus interpretes videri solet, qui rarissi-
me peccat. Et nos procul omni Grammaticorum
supercillo scimus,

Et hanc veniam perimusque, damusque vicissim.

lium Dei e celo descendisse nobiscum confiteri renuit, . . . neque id simplici assertione nostra, sed ex ipsis, qua ad vos misimus, gestis non semel declaratur: Maxime vero ubi dicit Iesum Christum e terra ortum fuisse. Deinde addunt ipsum, prodito, atque ejurato religionis nostrae mysterio, ad execrandam transgressum haeresim Artemae. Artemas, seu Artemon, Christum nudum hominem fuisse effutiit saeculo secundo. Eusebius *Hist. Eccl. lib. 7. cap. 27.* de eodem Paulo scribit: *Abjectam, & humilem nimis de Christo contra doctrinam Ecclesiasticam habebat opinionem, nempe quod solum communi natura erat cum homine praeditus.* Idem constat ex Epiphano *Har. 63.*, Theodoreto *lib. 1. Haeretic. Fabul. cap. 8.* S. Augustino *lib. de Haeres. cap. 44.* & ex Epistola, qua Dionysio Alexandrino tribuitur ad Paulum Samosatenum scripta. Ex hoc, qui dubio procul omni fuit nostri Haereticorum, errore & puer, cui vixdum primae rationis crepundia illuxere, deducet Paulum, ut sibi constaret, Christum Patri *ἕτερον*, non *ὁμοιον*, alienae, non ejusdem naturae, contendere debuisse.

Sed reponet quis Magnum Athanasium in libro de salutari adventu filii Dei dicere: Paulus Samosatensis Deum ex Virgine confiteretur, Deum Nazarethi in lucem editum. Et hunc forsitan Deum Paulus Patri homoussion vocabat. At talia reponens legat quod subdit laudatus Doctor immediate: Ex inde existenda primordium, regni que consequurum.

Ver-

Verbum tamen efficax e celo, & sapientiam in eodem agnoscit, ac praedestinatione quidem ante saecula fuisse putat; sed Nazarethi primum errare coepisse: ut unus supremus sit Deus Pater. Huncin Deum minorum gentium, qui aliquando non fuit, qui in tempore existere coepit, *ὁμοιον*, idest, ejusdem individuae cum Patre naturae dicere potuit Paulus? An non potius cum Ario, ejusque gregalibus, eadem cum Samosatensi sentientibus, hanc vocem peste, aut angue pejus exhorrescere debuisse? Peremptoria vox in Arianos το *ὁμοιον* fuit, & peremptoria in Samosatenum, nec ab eo unquam, absque turpissima contradictione indigna Sophista viro (qualem se noster Zenobia Longini alumnae multis editis scriptis commendaverat) proferranda, vel mustitanda.

Alii Scriptores, inter quos Jacobus Guillelmus Feverlinus in Dissertatione de haeresi Pauli Samosateni Gottingae 1741, in eam iverunt sententiam, ut crederent Haereticum, de quo loquimur, praevisse Nestorio, effutiendo duas esse in Christo personas, & duos Filios Dei, eo ducti auctoritate Epistolae S. Dionysio Alexandrino tributa ad Paulum Samosatenum datae, in qua sic eum alloquitur: *Dicis duas Hypostasies esse, & duas personas unius & solius Christi, & duos Filios: unum naturae Filium Dei, qui fuit ante saecula, & unum nat' ὁμοιον Christum, & filium David, qui non fuit ante, & fuit in tempore, & secundum beneplacitum Dei accepit*

nomen filii; sicut civitas accipit nomen Domini, & domus nomen ejus, qui eam adificat. Hunc forsitan Christum natum filium Dei, qui fuit ante sæcula, Patri ὁμοῦσιον dixit Samosatenus? Nullam, crede mihi, nullam ex eo litem in Paulum intentassent Antiocheni Proceres, sicut nullam ex hoc capite Ephesini Concilii Patres in Nestorium intenterant: Ufu enim, Doctorum, & Conciliorum sanctionibus munito, receptissimum jam usque ab illis temporibus erat, tres subsistentes Personas in una individua natura, seu substantia per vocem ὁμοῦσιον exprimendi, ut paulo post Cap. 4. demonstrabo.

Præterea, quis sanæ mentis sibi persuadeat Paulum Samosatensem Protheum illum versipellem, qui

Omnia transformat se se in miracula rerum

Ignem quoque horribilemque feram, fluviumque liquentem,

tam ingenuo candore ἑνωσάτων Dei Filium Patri consubstantialiorem fuisse confessum absque latitante sub melle veneno? Latitabat indubie, & quale venenum! Audi ex Leontio Lib. de Sectis act. 3: Paulus autem Samosatenus subsistentem per se Dei sermonem in Christo fuisse non dicebat; sed volebat sermonem esse jussum quoddam, ac mandatum, hoc est jussit Deus (ut ipse loquebatur) fieri per illum hominem quod volebat; idque per illum condebat. Audi sonorius ex Mario Mercatore, in Dissert. de XII Anathe-

ma-

matismis Nestorii: Paulus Samosatenus, qui fuit Antiochiæ Episcopus temporibus Aureliani Principis, verum est quidem, quod Christum communiter, ut ceteri, natum hominem ex utroque parente desinit; Verbum autem Dei Patris, non substantivum, sed prolativum, vel imperativum sensit, atque pronuntiavit; non, ut fides habet catholica, Verbum in substantia, vel essentia consubstantivum, id est ὁμοῦσιον Filium Dei Patris. Audistin? Tantum absuit ut perfidus Hæresiarcha jussum illud, seu Sermonem prolativum dicere potuerit ὁμοῦσιον, quin potius rotunde negavit subsistentem, substantivum, in essentia consubstantivum, id est negavit esse ὁμοῦσιον. Quid igitur factum opus erat Antiochenis Patribus? Jubere potius, non vetare vocem ὁμοῦσιον; quod fateare necum, si sapias, oportet. Numne alia nostri Prothei systema imagine adpingitur, unde irreperere potuerit proscriptio illa? Ecce tibi illam, quam sciam, postremam.

Tandem alii Sabellianismum, unicum nempe Deum trinominem ab Hæresiarcha nostro propagatum fuisse volunt, quo pertinet Petavius Dogmat. Theolog. tom. 2. lib. 1. cap. 6., Jablonski de genuina Pauli Samosat. doctrina Francofurti 1736., vel Photino, qui vix hujus distat a Sabellio, viam parasse adfirmant, adeoque ita negasse Trinitatem, ut nec speciem quidem illius admiserit, Christumque purum, ac nudum hominem esse docuerit, cujus opinionis est le Moyne Var. Sacr. tom.

Johannes Georg. Walch. *Hist. Eccl. Nov.*
Test. eo ducti auctoritate S. Hilarii lib. de
Synodis dicentis, Solitarium, atque unicum
sibi esse Patrem, & Filium predicabas,
(Paulus Samosatenus) & S. Epiphaniū Hæ-
rel. 65. Est autem Pauli hæc opinio, Deum
Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum
unum esse Deum. Verbum Dei, ejusque Spi-
ritum inesse Deo perpetuo, sicut hominis in
corde proprium Verbum inesse cernimus. Fi-
lium Dei subsistentiam habere per se nullam,
sed in Deo subsistere. Ad hæc Dei Verbum
in terras delapsum, in Jesu, qui homo me-
rus esset, habitasse. Ita unus, inquit ille,
Deus est; neque aut Pater est Pater, aut
Filius Filius, aut Spiritus Sanctus Spiritus
est Sanctus. Immo vero Deus unus est Pater,
hujus in ipso Filius, ut est in homine
Sermo.

Sit quidem hæc Samosateni sententia: at
 quis sanæ mentis credat impium hominem vo-
 ce τὸ ὁμοῦς uti voluisse ut exinde Deum
 πᾶν ὁμοῦς, unius individua personæ effice-
 ret? Credat Judæus apella, non ego, nec qui
 velit ratiocinio uti: Nam, ut præteream (quod
 docte animadvertit Stephanus le Moyné loco
 citato, & Laurentius Berti de Theol. discipl.
 lib. 7. cap. 13.) τὸ τῆς ὁμοῦς vocabulum suop-
 te ingenio essentiam, & naturam significare,
 quum & novitius in græca eruditione sciat
 nomen esse verbale, a participio verbi sub-
 stantivi ἰσὺ ductum, nullumque ante Pauli
 ætatem vel postea exemplum produci posse,
 quo

quo ostendatur ei vocabulo personæ notionem,
 & vim subjectam fuisse; scio enim Henricum
 Valeium (*Adnot. ad Cap. 2. libri 1. Hist.*
Eccl. Eusebii, & adnot. ad Cap. 33. lib. 7.
ubi de errore Berylli) contendere, contra
 quod fecerant Musculus, & Christophorus,
 eo loci τῆς ὁμοῦς vocem interpretandam esse
 pro persona, nec vacat hic cum eo conten-
 tionis ferram reciprocare, vel Euf. bii ὁρῶδο-
 ζῆlav, & in conscribenda historia fidem in ju-
 dicio vocare: Sed dixisse sat erit τὸ ὁμοῦς
 vocem ad unicam personam indigitandam nec
 translatam fuisse, nec transferri potuisse. Quis
 non me helleboro dignum judicabit, si mihi
 me consubstantialem dixerō? Probe id intel-
 lit S. Basilius, qui Epist. 62., alias 300.:
Vox ista ὁμοῦς, ait, Sabellii impietatem
corrigit; tollit enim hypostaseos identitatem,
perfectamque personarum notitiam inducit:
non enim idem ipse sibi consubstantiale est,
sed alterum alteri. Probe intellexit Ambro-
fius lib. 3. de Fide Cap. 7.: Recte homousion
Patri Filium dicimus, quia verbo eo & Per-
sonarum distinctio, & natura unitas signi-
ficatur. Longe igitur a vero distat Paulum
ea de causa vocem homousion adhibere potuis-
se ut trinitatem Personarum a Deo exclude-
ret: Immo, si hoc reapse fuit illius hæreseos
systema, debuissent Antiocheni Antislites vo-
ce τὸ ὁμοῦς illam perimere, sicut eadem
voce Sabellii eadem sentientis impietas peri-
mitur. Ex hac Paulini systematis, quodcum-
que tandem fuerit, analysi, nemo impossibile

¹⁶
in eo Verbum Patri *ἑνωστικῶν* dici potuisse
mecum non latebitur, nisi qui voluerit
Delphinum Sylvæ appingere, & flucti-
bis aprum,
Vel geminum solem, & duplices osten-
dere Thebas.

C A P. III.

Vere de Sacrosancta Trinitate doctrinæ ab
Apostolis traditæ, & illibate a Patri-
bis priorum vriuna sæculorum ser-
vata vox ἑνωστικῶν nullimode
adversatur, sed & illam
significantius expri-
mit.

A Postoli missi a Domino nostro Jesu Christo
in mundum universum ut prædicarent
Evangelium omni creaturæ, post acceptum in
die Pentecostes Spiritum Sanctum, qui docuit
eos omnem veritatem, nil aliud sentire, aut
docere homines, qui Christo nomen dabant
in dies, quam Patrem esse Deum, Filium es-
se Deum, & Spiritum Sanctum esse Deum;
hos tres tamen non tres Deos, sed unum nu-
mero esse Deum; quod idem est ac tria esse
divina *ἑνωστικὰ πρόσωπα* (tres subsistentes,
personas) quorum una esset numero natura,
substantia, essentia. Hoc non inficiatur ipse
adversarius noster Clericus (*Part. 1. Art. Crit.*
sect. 1. Cap. 14. §. 10.) & *Part. 3. Art. Crit.*
Epist. 9.) possetque, si opus esset, quod &

pas-

¹⁷
passim præstant omnes nostri Theologi, claris-
simis Novi Fœderis testimoniis comprobari ad
evidentiam.

Sed idem Clericus perfido, quo ducebatur,
spiritu omnia susque deque vertendi, tam
limpidum divinitus traditæ doctrinæ fontem,
turbidum coenosumque ex Platoniorum præ-
fertim immixtione placitorum evasisse statim
ac in rivulos est deductum autumat, perfri-
cta fronte contendens trium priorum sæculo-
rum Patres in ea fuisse hæresi, quæ tres in
Divinitate naturas, easdemque diversas, atque
impares comminiscitur. Clerico, aliisque So-
cinianis in hac Platonismi accusatione adstipu-
latur Brucker. *Hist. Critic. Philosoph.* ubi de
Platonismo Patrum, de Ammonio Sacca, &
fundata per eum Schola recentiorum Platoni-
corum; Mosheim dissertat. *de turbata per re-*
centiores Platonicos Ecclesia, & *Comment.*
de Rebus Christianorum ante Constantinum
Magnum. Dolet Dionysium Petavium (a
Crellio forsitan, opera Hugonis Grotii, quo
cum amicissime utebatur Petavius, allucina-
tum, at injuria ad suas partes tractum a So-
cinianis) dolet, inquam, Petavium Tom. 1.
de Trinit. Patrum loca cumulasse, quibus A-
rianis eos prævisse vano labore demonstrare
conatur. Dolet Petavio adstipulari Petrum
Danielem Huetium Abriacatuorum Episcopum
in *Origenianis*, & nostrum Antonium Ge-
nuensem in opere postumo Theologiæ Chri-
stianæ, qui excusare potius, quam pro veri-
tate defendere tot, tantosque Patres voluerunt.

B

Nec

Nec hujus loci tamen, nec opus est ut nos hic pro venerandæ Antiquitatis *opodoξia* certamen institamus: rem masculè consecrunt non subulatoris velitationibus, sed stataria pugna adversus prædictos Gregorius Bullus in *Defensione Fidei Nicenæ*, P. Thomasinus Theol. Defin., Nicolaus Noury in *Apparatu ad Bibliothecam maximam Patrum*, Natalis Alexander passim in Dissert. ad Hist. Eccl. trium priorum seculorum, Joannes Lami Dissert. de *recta Patrum Nicænorum fide*, Fratres Ballerini in Dissert. in qua S. Zenonis, & aliorum Antenicænorum Patrum formulæ a Petavii censura vindicantur, P. Baltus in *defensione Patrum Ecclesiæ ab accusatione Platonismi*, & nuperrime Fridericus Bruscher in opere *Ecclesiæ Christianæ post Apostolos Scripserum antiquissimorum doctrina publica de Deo Trino, & de Jesu Christi persona*. Lipsiæ 1780., qui omnes penitus, rectosque non intellectorum Patrum sensus deprehendere; castam integramque venerabilium Christianæ Sapientiæ Antistitum fidem a calumniis manifestissimis vindicarunt; & cornicum oculos configentes unam, eandemque doctrinam perpetuo in Ecclesia viguisse clare, luculenterque comprobaverunt: Proindeque Sanctos illos Apostolorum auditores, horumque discipulos, & successores, qui, teste Apostolo Paulo ad Coloss. 2., *instructi erant in charitate, & in omnes divitiarum plenitudinis intellectus, & agnitionem Dei Patris, & Christi Jesu; in qua sunt omnes thesau-*

ri sapientiæ, & scientiæ absconditi, nec hilum quidem a *Σιωπῆς ὄν*, *Σεοδιὰ τῶν* Magistrorum suorum sententiâ descivisse; nec se decipi in *sublimitate sermonum*, nec per philosophiam, & inanem fallaciâ secundum *irradionem hominum*, secundum *elementa mundi*, & non secundum Christum, ab eodem Apostolo monitos unquam svisse: Sed, si quando ethnicorum philosophorum placita, ad ipsos gentiles confundendos adhiberent, ea defæcata ab omni sæculari inquinamento, non ab eis mutuari, sed jure optimo, ut a Sacris Christianorum libris corrasa, repetere, ac revindicare protestabantur.

Mihi in præsentia, quod e re mea est, fat erit adnotasse, I. veteres illos Christianæ sapientiæ sectatores hujusmodi de Deo doctrinæ ab Apostolis receptæ tanta religione adhæsisse, ut, si qui sacrilego ore vel Dei substantiam scinderent, pluresque Deos prædicarent, (quod fecit Marcion Ponticus, Manes Persa, alique) vel adeo essent unitati addicti, ut cum Præxia, Noeta, & Sabellio Trinitatem Personarum, aut cum Cerintho, Ebione, Artemone, Beryllo aliisque Christi divinitatem inficiarentur, eos summa detestatione execrati sint, diris omnibus devoverint, a Christianorum coetibus ejecerint, & spirituali deportatione damnatos extra Ecclesiæ fines, a cujus veritate, & doctrina desciverant, extorres miserabiliter exulare compulerint; eorumque memoriam, tamquam recti dogmatis everforum, catholici nominis hostium, falsæ doctrinæ præ-

conum, pii omnes castique viri fuerint abominati. Hæc ignorare non potest quicumque vel a limine Ecclesiasticas literas salutaverit.

Alterum, quod adnotasse juvat, est veteres illos Patres hoc Theologiæ systema tamquam manu ab Apostolis traditum, tot Sanctorum Martyrum Sanguine obsignatum, tam anxia sollicitudine custodivisse, ut siquando ab Heterodoxorum, quod passim eveniebat, sophismatibus impetum cernerent, ad Fidei sacrum tectumque custodiendum depositum, nihil reliquum fecisse, omnique studio contendisse ut ea dissolverent, retruderent, dissiparent; verbaque, phrasas, formulasque ad scripturarum, traditionumque amussim exactas, quibus significantius, consignantiisque rem omnem exprimerent, erroremque expugnant, diligenter exquisivisse, et adhibuisse fidenter. Hinc est quod usque a primis illis felicissimis temporibus ad hoc Sacrosanctum Mysterium exprimendum vocibus usi sint (a): *Trinitatis Personarum, & Monarchiæ inseparabilis: Numeri sine divisione: Trinitatis annexæ in unitate simplici unius substantiæ non separata: Trium aliorum quidem a se.*

(a) Apud Theophilum Antiochenum lib. 2. ad Autolycom, Clem. Alexan. lib. 5. Stromat. Quintum Septimum Tertullianum adversus Praxeam, & adversus Marcionem, & Dionysium Romanorum Pontificem apud Athanasium lib. de doctrina synodi Nicænæ, Alexandrum Alexandrin. Episk. adversus Arium &c.

scipis persona, non substantia; ad distinctionem, non ad divisionem: Monadis individua in Trinitate, & Trinitatis in Monadem contracta: τριάδος ἀμερίστῃ, ἀχωρίστῃ, ἀδιαίρετῃ, ἀσχιῆσῃ, ἀσυνγυρῃ, ἀτρέπτῃ, ἀανάλωτῃ, quæ nec separari, nec dividi, nec pariri, nec discindi, nec confundi, nec converti, nec mutari possit; quæ palam omnibus, & editis in vulgus libris, prædicabant, ut & elegantissimus Lucianus, atheus ille hominum, divumque irritor in Dialogo inscripto Philopatridos nomine in Christianorum Religionem impie jocatur, quod absurda crederet, ἐξ ἐξ τριῶν, ἢ ἐξ ἐνός τριῶν, unum a tribus, & ab uno tria.

His præmonitis, me continere non possum quin exclamem, provocemque meos ἀνταγωνιστῆς, ut prodeant; dicantque, qua in re huic systemati adversatur homousii vox? Cui ex damnatis erroribus favet? Cui ex receptis, adoptatisque ea ætate voci, phrasi, formulæ derogat, contradicit? Numnam non bene dicuntur unius ejusdem essentiæ Consubstantialis Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, qui, Apostolo Joanne teste *Epist. 1. Cap. 5. v. 7.* tres unum sunt? Numnam non bene convenit τὸ homousion cum aliqua ex mox allatis Patrum phrasibus, formulis, vocibus? Ego quidem non reperio, immo omnibus concinere aptissime, omnesque, ut res objectas speculo, representare, & clarissimo compendio, tamquam in adamantino nucleo, comprehendere cerno evidenter, & cuique anti-

mum ad utrasque non præjudicatum advertenti obvium licet evidentissime. Numquid non æque Unitarios, æque Divinos, et Polytheos perimit vox illa, qua posita, et Personarum Trinitas, quæ in unitate substantiæ conveniant, & substantiæ unitas, quæ individua sit, & tribus æque Personis communis, ut capite superiori cum Balilio adnotavimus, necessario sit admittenda?

Merito igitur utriusque oppositi erroris sectatoribus, Tritheistis nempe, & Antitrinitariis exosa hæc vox: *ut enim serpens, clamat Epiphanius Hæres. 69., bituminis odorem refugit, aut cervæ halitum, aut gagatis lapidis suffragum, sic Arius, & Sabellius illam veritatem, constantem Consubstantialis professionem exosam habent.* Præstat propterea pro hujus Capitis coronide hæc, aurea verba Mani Victorini *lib. 2. adversus Arium* describere: *Homousion vero magis ac magis tenear, scribatur, dicatur, tractetur, in Ecclesiis omnibus prædiceretur... Hæc fides Apostolorum, hæc fides Catholica: Hinc Ariani, hinc Hæretici vincuntur universi.*

Jam inde usque a secundo sæcæ Christiana sæculo, & frequenter tertio inveniunt, & procedente usu Scriptorum, & Ecclesiæ auctoritate receptum est, ut unitas Essentia, seu substantiæ in divinis quousque voce enunciaretur.

IN hoc ipso hujus Capitis vestibulo non possum non indignari Philippo Limborchio, & Sandio viris cæteroquin eruditissimis, sed professione Arminianis, qui a Nicænis demum Patribus vocem illam, toti retro antiquitati, si superis placet, ignotam, noviter conflatam protrudunt, & Magnum Athanasium in eam ivisse sententiam meretricia fronte dicere non erubescunt: Hi nempe serio agunt ut, in meridie ne videant, oculos claudant. Legissent ipsum Athanasium Epistola ad Afros, & reperissent hæc signata verba: *Prisci Episcopi, qui ante annos fere centum & triginta, cum in magna urbe Roma, tum in nostra Civitate federunt, eos, qui Filium Dei facturam esse dicerent, non autem Patri ὁμοῦσιον (consubstantialem) reprehenderant.* Legissent S. Gregorium Nazianzenum probitate, eruditione, & sapientia nec Athanasio secundum, qui in oratione 49. eam vocem qui vellet auferre, de Evangelica, & Apostolica fide, ac Patrum traditione

²⁴
auferre dicit; eamque Patres Apostolicos contra
universas hereses, quasi quendam obicem ve-
ritatis, qua omnes aditus pestifera doctrina
obstruerent, catholica ratione possuisse. Legif-
sent saltem delicias suas, suarumque partium
fautorem Eusebium Casariensem Epistola ad
Casarienses post habita Nicæna Comitia scri-
pta, quam refert Athanasius lib. de Decretis
Synod. Nic., & Theodoretus Hist. Eccl. lib.
1. Cap. 13. in ea enim sic suos alloquitur
Eusebius: Nonnullos etiam ex veteribus insi-
gnes Episcopos, & disertos Scriptores, in
explicanda Patris, & Filii divinitate hoc
vocabulo Consubstantialis usos esse cognovi-
mus. Vocem igitur, subdit e vestigio Theo-
doretus, Consubstantialis novam non esse, nec
a Patribus eo tempore congregatis primum
excogitatam; sed jam olim a majoribus trans-
missam ad posteros, Eusebius aperte testatur.

Sed, quinam suere hi disertissimi scriptores
de quibus loquitur Eusebius? Restim ducat
Auctor libri, qui Πιμάνδρος (Pimander)
inscribitur, & Mercurio Trismegisto diu tri-
butus est, qui diserte Dei Filium Patri ho-
mouision appellat. Auctorem enim hunc Chri-
stianum fuisse hominem, nec longe post Apo-
stolorum tempora vixisse, probat Petavius de
Trinit. lib. 1. Cap. 2. §. 3. & 4., & Nat.
Alex. Hist. Eccl. sec. 2.

Alter est Adamantius Origenes, cujus au-
thoritate (quid quid de ejus orthodoxia dispu-
tent eruditi) Athanasius perstringit Arianos;
hujus, licet quamplurima opera edax tem-

po-

²⁵
porum vicissitudo nobis eripuerit, doctrinam
tamen de Verbi Consubstantialitate a fauci-
bus oblivionis eripuit S. Pamphilus, qui anno
308. in persecutione Galerii, Maximiani, et
Maximini pro Christo strenue mortem oppo-
tuit. Hic in Apologia, quam pro Origene
adornavit, quicquid Origenes præclare de Dei
Filio dixerat, colligens, ejusque obtractato-
ribus objiciens, quamplurima ex ejusdem o-
peribus loca producit, in quibus eandem,
quam Patri, naturam Filio vindicat, & di-
gnitatem, ac voce homouision utitur; immo
Caput illud sic inscribit: Quod ὁμοῖος ἐστὶν
cum Patre Filius, idest unius substantia.
Origeni subcenturiatur ejus affecla Theogno-
stus, cujus pariter auctoritate ad confutandos
Arianos Athanasius utitur. Dicant nunc Lim-
borchius, & Sandius, num noviter Nicææ
conflata vox? Dicant omnes mei ἀναγνώσιδι,
cur Pamphilus tanta cura homouision Origeni
adserere studuit nondum elapsis quadraginta an-
nis a postrema Synodo Antiochena, nili vox
illa esset tamquam tessera Catholicæ fidei,
cujus propugnatores acerrimum Adamantium
a malevolorum calumniis S. Martyr vindica-
bat?

Qui tandem insignes illi, præscique Episco-
pi, qui τὸ ὁμοῖος adoptarunt? Hi sunt E-
piscopi trium magnarum Præfecturarum, in
quas Romanum Imperium, quod universum
Orbem vocat Lucas Evangelista, dispeceba-
tur; Romanus nempe, cum Occidentalibus;
Alexandrinus cum Ægyptiis, Libycis, & Pen-

tapolitans , & Orientalium Collegium in Metropoli Antiochiæ congregatum.

Quid magis feret hic tanto promissor hiansu ! Sponde ne fidem tuam ? quidni ? lubentissime spondeo , & exolvam in presenti de primis , in sequenti vero Capite de Antiocheno verba facturus . Audi igitur historiam , a nemine adhuc in dubium vocatam , quam narrat nobis S. Athanasius lib. de Synod. O Epist. de sententia Dionysii Alexandrini contra Arianos. Circa annum 260. Pentapolitani S. Dionysium Alexandrinum , tamquam violatæ fidei reum , ad cognominis Dionysii Romani Pontificis tribunal detulerunt , quod in adhuc spirantem Sabellianam hæresim vehementius invecus , præsertim in Epistola ad Euphranorem , & Ammonium , Divinas Personas ad invicem non modo distinguere , verum etiam dividere videretur , O rem creatam , nec Patri consubstantialem Filium adfirmaret , ως λεγοιτα πεινω , και μη ομοιον τον Τιον τω πατρι . Hac re audita Romanus Pontifex in urbe Episcoporum Concilium congregavit , quæ Synodus Romæ coacta , ait Athanasius , rem indigne tulit ; Romanus autem Episcopus omnium sententiam ad Dionysium gentilem suum perscripsit . Quid ad hæc accusatus Dionysius ? Non vocis novitatem , phrasis inconcionitatem , sententiæ absurditatem , vel Ecclesiæ contrarium morem reclamare ; sed prolixo evestigio ad illum data epistola , se calumnia impeti conqueritur , & qua parte Filium Patri consubstantialem negasse accusabatur , mendacii

dacii illatum sibi crimen coarguit . Nec multo post offusas nomini suo tenebras penitus dispersurus , quatuor aliis libris , (quibus Refutationis , & Apologiæ titulum indidit) ad eundem Pontificem missis , diligentius purgavit sese , & defendit ; his verbis , ut est apud Athanasium cit. Epist. , adversarios suos perstringens : Deinde in congruis , O natura rei accommodatioribus magis sum immoratus , ac perlubus ea , quæ certioris erant fidei , exposui , variis excogitatis exemplis , quæ tibi in alia epistola scripsi , quibus eorum criminationem depuli , mendacemque ostendi , quæ agebat , me Christum negare Deo esse consubstantialem .

Ecquis , hac lecta historia , mecum non fatebitur tertio Ecclesiæ Sæculo τὸν κρισις vocabulum ad exprimendam essentiæ unitatem in divinis longe , lateque pervulgatum fuisse tum in Occidente , ubi Summus Pontifex , cum coacta suæ Dioecesis Synodo , doctrinam de Verbi consubstantialitate confirmavit , tum in Libya , unde Pentapolitæ Antistitem suum ex eo magnæ in Deum impietatis insimulant , cum denique in Ægypto , ubi Dionysius impactam sibi calumniam viriliter depulit , & de ομοσιω tam illustre reliquit monumentum ? Qui fieri igitur potuit Antiochenos Proceres , qui ad hæc ipsa Comitia Dionysium Alexandrinum invitaverant , & post habita Comitia litteras nominatim ad Dionysium Romanum Episcopum Maximum Dionysii Alexandrini successorem , & omnes totius orbis Epi-

Episcopos misere, qui fieri potuit, inquam, ut vocem a tot Parribus tanto strepitu, & solemnitate consecratam proscriberint, repudiaverint? Nec vero est consentaneum, immo ab omni verisimilitudine abhorret, tot præclarissimos & sanctitate, & doctrina Antistites rem paucis ante annis in luce totius Ecclesiæ inter utrumque Dionysium gestam ignorasse; multoque magis a debita erga illos pietate, & observantia discessisse, damnantes quod isti ex veterum instituto sanciverant. Nemo enim, nisi hospes Christianarum antiquitatum; ignorare poterit hæc duo I. Scita, sanctionesque privatarum Synodorum per Encyclicas Epistolas omnibus Ecclesiis communicari solitas, quo ex omnium suffragiis unitas Ecclesiæ Universalis in doctrina, & moribus constaret, quoque ab una Ecclesia execrati ab omnibus devitarentur. II. in more positum veteres Patres a majoribus acceptas leges, ritus, consuetudines enixe servasse, retinuisse adcurate, & religiosissime observasse; nihilque temere, ac sine exemplo, & auctoritate majorum sancitum voluisse.

Nec dubitare præterea sinunt, quin transacta hæc omnia ad aures Antiochenorum Patrum devenerint, litteræ Dionysii Alexandrini ad universam Antiochenam Ecclesiam, & quæ ejusdem nomine feruntur ad Paulum Samosatenum datæ. Et de primis quidem non est quod dubitemus: de his enim acceptis meminere Patres Antiocheni in sæpius laudata Synodica, & Eusebius *Hist. lib. 6. cap. 27.*, nobis narrat, post exortam Samosatensis hæresim,

sim, quæ adversus Ecclesiæ doctrinam abjete, & humiliter de Christo sentiebat, quasi is nihil supra communem hominum naturam habuisset, Dionysium Alexandriæ Episcopum rogatum ab Antiochenis ut ad Concilium veniret, adventum quidem suum distulisse, senectutem, & infirmitatem corporis causatum; cæterum, quid ipse de illa quæstione sentiret per epistolam indicasse. Hanc quidem Epistolam non habemus; at nemo, nisi cui sit sine pectore corpus, non conijcet quid responderit Alexandrinus Antistes ad quæstionem, de qua agebatur Antiochiæ; eadem nempe, quæ responderat, adversus impactam sibi calumniam, in Epistola ad Dionysium Romanum, & in quatuor suæ Apologiæ libris; sententiam unanimi Occidentis, Ægypti, Libyæ, & Pentapolis Ecclesiarum consensu, ut fidei dogma, receptam, Christum non puram creaturam, sed esse Deo Patri *ὁμοουσιον consubstantialem*. De uno, eodemque numero fidei articulo utrobique quæstio agitabatur: Fides non alia uno, alia alio tempore, locove fides est; sed juxta illud vulgatissimum Tertulliani *fidei regula una omnino est, sola, immutabilis, & irrefragabilis*. Non potuit igitur Dionysius (quod de tanto viro sui sæculi pietate, & sapientia facile principe vel levissime suspicari piaculum esset) nequivit variantes protulisse sententias. Et saltem hac via septuaginta viri Antiocheni rescivere de *ὁμοουσιω*; nec proinde fas sibi jusque esse præsumpere vocem consensu tot Ecclesiarum, tot Sanctorum Episcoporum scriptis

ptis consecratam profanam dicere.
 Epistola ad Paulum Samosatenum missa, quam nomine Dionysii, & Compresbyterorum Ecclesie Alexandrinæ editam legimus apud Philippum Labbè *Tom. I. Concil.*, & in *Tom. XI. Bibliothecæ Sanctorum Patrum* una cum decem propositionibus Pauli Samosatensis, & Dionysii ad eas responsionibus, an ipsi Dionysio, an alicui potius, aut pluribus ex Antiochenis Patribus referenda sit accepta disputant eruditi. Dionysio fidenter adscribit Turrianus, qui eam latine reddidit, Baronius, Petavius, Alexander, alique gravissimi scriptores: Sed Pagius, Caveus, & Fabricius alicui ex Episcopis, qui Antiochenis illis Comitibus interfuerunt, adjudicant, eo potissimum ducti momento, quod Patres Antiocheni in sua Synodica, sæpius a nobis laudata, scripsisse, ajunt, *Dionysium Antiochiam; sed erroris ducem nec salutare quidem dignatum esse; neque ad eum nominatim, verum ad universam Antiochenam Ecclesiam litteras suas direxisse.* At epistolæ, de qua agimus, auctor semel, aut iterum Paulo scripsisse dicit in hæc verba: *Rescripsimus ad ea, quæ prius scripsisti: Utilissimum argumentum, quod mihi suadet eam Epistolam alicui ex postremæ Antiochenæ Synodi Patribus esse tribuendam, est exactissima analysis, quam facit super Pauli errore, qui tunc tandem innotuit, cum Melchio, habita cum eo disputatione, quid vere de Christo ejusque natura sentiret, compulsi manifestare.* Quod in ea ultima Synodo evenisse notum est.

Ve.

Verum, ne toties e via ad diverticula abeam, clarissimorum criticorum variantes sententias discutere superfedo. Sat mihi erit ex eadem Epistola produxisse testimonium, quod causam pro me peremptorie definiet; Auctor enim ejus, uter tandem ille sit, appellat Dei Filium *λογον τῷ πατρί, δι' ὁποῦντα ἐποίησεν ὁ πατήρ, καὶ ὁμοῦσιον τῷ πατρί εἰρημένον ἐκ ἀρχῆς πατρίων, verbum Patris, per quod omnia Pater fecit, & quod Sancti Patres confubstantialem Patri dixerunt.* Quid clarus? Cernis ut homousion adhibetur tamquam validissimum alexipharmacum ad vulnera sananda, quæ fidei a Samosateno venenato dente inflicta fuerant? Cernis ut hoc vocabulum non est noviter Nicææ constat, sed ipsorum confessione Patrum vel Antiochenorum, vel eorundem prædecessorum, roboratum? Quid ad hæc Crellius, Curellens, Clericus, Limborchius, Sandius? Quid Sociniani, Arminiani, Remonstrantes, Latitudinarij omnes?
 Præterea animadvertas accuratius velim quod vel est Dionysii, cui inscribitur Epistola, & redit meum superius argumentum, innotuisse nempe Patribus Antiochenis tanti doctoris sensa, nec proinde hos ausos, cujus venerabantur memoriam, ejus execrassent sententiam; Vel est alicujus ex Proceribus Antiochiæ coactis in prioribus comitiis, & deducitur hanc fuisse in toto Oriente jam usu receptam Fidei formulam: dicit enim *Sanctos Patres verbum Patri homousion dixisse.* Patres autem, qui ibi interfuerunt, sunt apud Eusebium

(loc.

(³² loc. cit. cap. 28.) Firmilianus Cæsareæ Capadocum, Gregorius, & Athenodorus fratres apud Pontum Episcopi, Helenus Tarsi, & Nicomas Iconii; Hymenæus Hierosolymorum, Theotecnus Cæsareæ illi finitimæ, Maximus Bostrensis, & sexcenti alii, qui una cum Presbyteris, & Diaconis eo confluerunt. Et ulterius, non est cur vocem in eadem Pauli causa a prioribus adhibitam posteriores (qui plerique e priorum numero erant, ut Helenus, Nicomas, Hymenæus, Theotecnus, Maximus) eliminaverint, ut sibi ipsis certantia, quod monstruosissimum est, proferrent, & nec pes, nec caput uni responderet formæ, quod vel suspicari tantum nefas est de tanto confessu. Vel denique Epistola illa ab aliquibus posterioris Antiochenæ Synodi Patribus prodiit, & jam non est quod amplius disputemus: Homousion probatum est, non subpressum, non oblitteratum, quod uberius, dilucidiusque sequens Caput demonstrabit.

Contestatio Cleri Constantinopolitani Ephesino Concilio Oecumenico III. tradita, & Mathema in ea productum directe conficiunt, Patres Antiochenos Christum Patri ὁμοσίον ut fidei articulum decrevisse.

HUc usque adductæ conjecturæ satis quidem essent singulæ ex se se ad suadendum cuique pervicacissimo vocem ὁμοσίον, nec debuisse, nec potuisse Antiochiæ proscribi; sed amplexari potius, & foveri. Verum non amplius in argumentationibus contexendis opus est immorari; facta, res ipsæ loquuntur. Antiocheni Præsules vocem illam perhonorifice dedicaverunt, in sacrasque publicas tabulas, in fidei nempe confessione adversus Samosatenum, ejusque impietatem edita, uno ore & consensione retulerunt. Ecce tibi illam ut prostat apud Joannem Harduinum Tom. I. Conc.: „ De Incarnatione Verbi Dei Filii Patris, decreta Episcoporum Antiochiæ congregatorum in Synodo, Expositio ejusdem Synodi ad Paulum Samosatenum: Confitemur Dominum nostrum Jesum Christum ex Patre quidem secundum spiritum ante sæcula genitum; novissimis vero temporibus ex virgine secundum carnem natum . . . Totum Deo homousion etiam cum corpore; Sed non secundum corpus Deo homousion; que-

„madmodum neque secundum divinitatem ho-
 „minibus coessentialis est : est autem nobis
 „secundum carnem hominifios etiam in di-
 „vinitate existens. Etenim quum illum se-
 „cundum spiritum Deo consubstantialem di-
 „cimus, non dicimus hominibus secundum
 „spiritum consubstantialem. Contra autem,
 „quum illum secundum carnem hominibus
 „consubstantialem predicamus, non predica-
 „mus illum secundum carnem Deo consub-
 „stantialem : Sicut enim secundum spiritum
 „nobis non est hominifios ; nam secundum
 „hoc Deo hominifios est ; ita vicissim Deo
 „secundum carnem consubstantialis non est :
 „secundum hanc autem nobis est consubstan-
 „tialis.

Hoc Mathema genuinum Antiochenae Syn-
 nodi postremae sortum esse dubitabit nemo,
 nisi qui Pyrrhonistica prurigne percitus omnia
 in re historica susque deque vertere malit
 (quales in hac causa se praebrant Valefius,
 Pagijs, Fabricius, & Basnagius) quam

*Cum tabulis animum censoris sumere ho-
 nesti.*

Verum enimvero, etsi Manuscriptum ex quo
 dicta formula nobis reliqua est, loco verbo-
 rum *ἐν Ἀντιοχείᾳ, Antiochia*, habeat *ἐν Νι-
 καίᾳ Νικαε* ; attamen talem inscriptionem li-
 brariorum incuria, vel inscitia irrepsisse, levi
 paucarum litterarum mutatione, quis non vi-
 det? Hac ratione motus Theodorus Peltanus
 (in act. Ephes. Concil.) ita reddit, *Symbo-
 lum a Patribus Antiochenis ad Paulum Sa-*

mosatenum ; illudque Casar Baronius, (ad
 an. 272.) Binius, Labbeus, le Moyne, alii-
 que etiam ex heterodoxis scriptoribus, ut te-
 statur Fabricius (in Biblioth. Graec. Tom. II.)
 Antiochenis Patribus meritissimo vindicant.
 Potuit praeterea huic nominum mutationi oc-
 casio fuisse vulgo receptus error de hominifio
 Antiochiae execrato ; unde veritatis inscii se-
 quiorum saeculorum librarii, cum toties vo-
 cem illam in nostro Mathemate repetitam le-
 gerent, rati errorem in Codicibus irrepsisse,
 infelicissime *Antiochiae* vocem in *Nicaea* com-
 mutarunt.

Et quidem hic mihi ingenua ipsorum ad-
 versariorum fides est postulanda, num sibi
 in animum inducere potuerint ut crederent
 duo symbola fidei super uno, eodemque nu-
 mero religionis capite condidisse Nicaenos An-
 tistites? Numne, post editum adversus Arian
 impietatem symbolum, in quo sacrosancta
 Trinitatis, & Incarnationis mysteria satis di-
 lucide, & concinne explicantur, aliquid causae
 fuit ut inaudita levitate indignaque tanto
 congressu actum agerent? Ulterius, cur Pau-
 lo Samosateno, qui a tot retro annis jam mor-
 tuus erat, ad tartara usque mittitur profistenda
 fidei forma? Paulicianorum adhuc spirabat ha-
 resis, dicet Valefius, deque hac formula in-
 nuitur Can. XIX. Sed bona Valefii pace rele-
 gatur Canon, nec in eo aliud reperies, quam
 Paulicianos, & Cataphrygas, si ad Ecclesiam
 catholicam confugerent omnino esse rebapti-
 zandos, quod, interprete D. Augustino de

Bapt. advers. Donatistas, formam baptismatis a Christo præscriptam immutassent: De reliquis Paulicianorum erroribus, sicut nec de Cataphrygum, quod jam proscripti essent, nec verbum quidem, nec vola, nec umbra.

Præterea legatur omnis quanta quanta est Ecclesiastica historia vetus, quotquot veteres de Nicæno Concilio meminere, vel Historiam ejus data opera scripsere, qualis est Gelasius Cyzicenus Cæsareæ in Palæstina Antistes, qui floruit circa annum 476., suamque Historiam tribus libris ex instituto scriptam desumptam fatetur ex antiquissimo libro, qui fuerat divini Dalmatii Cyzicenorum Metropolis Archiepiscopi; quales sunt duo anonymi, quorum primi summam Photius exhibuit in Bibliotheca Cod. 256., & secundum ex Codicibus Regio, & Seguriano Franciscus Combesius in lucem græce & latine emisit: evoluantur Theodoretus, Socrates, Sozomenus, Evagrius; nullibi doctrinæ formulam Samosateno inscriptam, nec nisi unam fidei ecthesim reperies, quæ symboli Nicæni nomine ab universo catholico orbe singulis in Ecclesiis recitatur; a quo nemini Christiano desciscere, absque fidei defectione, licet: quodque cum omnibus Orthodoxis Doctoribus, & Catholicorum Conciliis tamquam fidei scutum adversus insurgentium hæreticorum insidias oppositum, & infallibilis veritatis normam ejusdem cum quatuor Evangelii auctoritatis, veneramur.

Quid plura! Criticorum nostrorum scrupulos tandem dissipet, sinemque controversiæ ponat

contestatio Cleri Constantinopolitani, quæ existat in actis Concilii Ephesini Oecumenici tertii, scripta ejus Ecclesiæ nomine ab Eusebio tunc laico, qui postea Episcopus Dorylensis in Phrygia tantas partes pro catholica fide adversus Eutychem gessit, tanta passus est in latrocinio Ephesino opera Diocori, magnaue pars fuit Chalcedonensium Comitiorum. In hæc igitur Contestatione, postquam dictum est de Nestorio, quod *similia saperet anathematizato Paulo Samosateno ante annos 160 ab orthodoxis Episcopis*, collatque sunt utriusque Hæresiarchæ errores, e vestigio subdit: *Ecce Nestorius consensit hæretico Paulo dicenti, alium esse Verbum, & alium Jesum Christum, & non esse unum, sicut recta prædicat fides. Propterea designavi tibi, o Zelota sanctæ fidei, & partem Mathematis Ecclesiæ Antiochena, ex qua etiam Christianorum vocabulum in primis habuimus: quia non novit alium, & alium Filium Dei; sed unum qui ante sæcula natus est, Deum ex Deo Patre, οὐσῶσῶν (Consubstantialem) Patri, & eundem sub Augusto Cæsare ex Maria Virgine natum. Habet enim expressim Deum verum ex Deo vero consubstantialem Patri, per quem & sæcula creata sunt. & omnia facta. . .* & reliqua symboli jam narrati.

Hinc animadvertissent vellem nostri Critici, quod cuique sani judicii homini ex simplici hujus Contestationis lectione occurret, sententiam Eusebii, totiusque Ecclesiæ Constans-

30
sinopolitanae fuisse, quod, licet Nestorius, ex-
collatis utrimque erroribus, eadem cum Pau-
lo sentiebat, ita ex eadem sententia in Pau-
lum lata, Mathemate nempe Antiocheno,
desertae fidei, & Religionis proditor reus es-
set; ideoque parili poena afficiendus, ut si-
cut Paulus ab Antiochenis, ita Nestorius ab
Ephesinis Patribus omni dignitate exauctora-
tus ab Ecclesiarum totius Orbis finibus eli-
minaretur. Velim animadvertisset Valesius
in not. ad Euseb. lib. 7. cap. 30. & ejus tran-
scriptor Pagius (*Critic. ad Baron. ad ann.*
272. num. 11) qui ex sola inscriptione Ni-
caeas conficiunt adversus Baronium Symbolum
illud Nicænorum Patrum esse, num ab an-
no 430., quo celebrata sunt Oecumenica Ephes-
ina Comitia, si subtrahantur anni 160., quot
elapsa numerantur in nostra Contestatione ab
emissa fidei professione, & lata in Samosate-
num sententia, num inquam, reliquus sit an-
nus 275., quo Nicææ synodus est habita; an
potius annus 270. in quo postrema Antiochiæ?
Vellem animadvertisset Albertus Fabricius,
qui huic Mathemati imponit omnium silen-
tium usque ad Ephesinum Concilium, idem
in se belle retorqueri silentium; quum nullus
omnino de eo Nicææ edito meminerit, quod
superius adnotavimus. Mallem tandem cavis-
set Basnagius (*Annal. Eccles. Polit. ad an.*
169.) ne, ut nobis suspectum redderet sym-
bolum nostrum, argumentum duceret ex vo-
ce homonion toties repetita in eodem sym-
bolo, quæ tamen a Patribus Antiochenis jam
erat

39
erat proscripta; Equæ enim dialecticæ leges
ferunt, ut, quod dubium, controversumque
est, pro certo assumatur? Si non est hoc ma-
nifesta principii petitio, ut scholastici dicunt,
quæ tandem erit?

Mirari quidem cuique fuerit, cur lynceis,
ad penitissima antiquitatum introspectenda,
oculis præditi Critici homines hæc non vide-
rint: sed duo vel maxime admirationem om-
nium in immensum augebunt. I. in Cleri
Constantinopolitani Contestatione legitur Ma-
thema illud esse Ecclesiæ Antiochenæ, *in*
qua etiam Christianorum vocabulum in pri-
mis habuimus. Quid ad hoc Critici nostri?
Numquid irrepsisse mendum, & pro *Antio-*
chena reponendum *Nicæna* dicent? Sic me
Deus adjuvet, non dicent: Non enim Nicææ
primum vocari Christiani, sed Antiochiæ cœ-
pimus teste Luca Apostolo Actorum *cap. 11.*
II. Venatici canes illi Valesius, Fabricius,
Basnagius, Pagius ad eminus subodorandum
nati vel apicum discrepantias in vetustis Au-
ctoribus, debuissent saltem utriusque Symboli
Nicæni nimirum, & ejus, quem propugnamus
Patrum Antiochenorum, dicendi genus, to-
tiusque scriptionis rationem, ac vim diligen-
ter considerasse; nam ex styli, ordinisque dis-
similitudine, & indole, utrumque ex eodem
non manasse Concilio deprehendissent. Sed
nihil horum: ut vulgarem errorem, de ho-
monio Antiochiæ damnato, foverent tueren-
tisque, tenebras offundere veritati maluerunt,
quam ad veritatis lumen oculos, ut cernerent,
aperire.

40
His fretus rationibus tanta prodeō fiducia
ad concludendum, Mathema illud Antioche-
nis esse Patribus adscribendum, ut si adhuc
hanc vitam degerent nostri Contradiētores, vel
si qua ope, possem eorum animas e tenebris
evocare, eos, eos ipsos controversiæ iudices
appellarem, securus quod in meam essent
transituri sententiam. Procul igitur a vero
abest venerabiles illos Pontifices adversus Sa-
mosatenum congregatos hominū vocem ulla
lege interdixisse, vel condemnasse; quinimmo,
citra ullam dubitationis aleam, certum est
acceptam a maioribus constanter, ut par erat,
retinendam putasse, atque communibus suffra-
giis, sententiisque religiosissime consecrasse.

C A P. VI.

*Narratio de duobus interdicto legitimis est
destituta testibus: Samaritani eam
confinxerunt: Athanasius, Hila-
rius, Basilus ei non suf-
fragantur.*

Bene habet: omni intrinseca caret proba-
bilitate sententia, quam oppugnandam
suscepimus; neque enim ex Samosatēni syste-
mate, neque ex Catholicorum de Trinitate
doctrina sufficiens deduci ratio potuit, unde
τὸ ὁμοῶς proscriberetur. Et hic quidem meæ
dissertationi finis ponendus, nec verbum am-
plius unum esset addendum: ea enim, quæ
intrinseca probabilitate carent, nulla nec
sex

41
sexcentorum testium adfensione effici poterit
ut quam minima polleant verisimilitudine:
nubes iuratorum testium non mihi suadebit
quod existit aliquod triangulum rotundum,
aliquod corpus absolute leve, vel quod
*Nil intra est aleam, nihil extra est in
mæc duri*

Sed quum res sit agenda mihi cum morosissi-
mis iuriligatoribus, ne quæ latebræ eorum
secesserint sint reliquæ, & narrationis hujus te-
stes sunt examinandi; quos in tres constituam
Classes 1. eorum, qui potuissent scire, & de-
buisse, vel maxime optavissent loqui, atta-
men nec scivere, nec sunt loquuti. 2. eorum,
qui studio partium præoccupati τῆ φιλονομίæ,
non veritati inservientes, mendacii auctores
fuerunt. 3. eorum tandem, qui ab his dece-
pti, vel rem in examen non revocarunt, vel
ipse agentes, melioraque de adversariis speran-
tes, eam insuper habuerunt.

Heus tu! primam testium classē produc.
Mutorum necne, & elinguiam? Illam ipsam.
Eccam. Debuisse scire hominū condemna-
tionem, ut scivere Pauli exauctorationem,
ejusque hæresis detestationem, & Domni in
ejus locum substitutionem, omnes, ad quos
postrema illius Antiochæ synodi littera una
cum Epistola Dionysii Alexandrini, & actis
omnibus in synodo confectis, pervenere: hi
faciunt, ut narrat Eusebius lib. 7. cap. 30.,
Dionysius Romanus, Maximus Alexandrinus,
& omnes per universam orbem Episcopi,
Presbyteri, & Diaconi; & universa Ecclesia

Catholica, quæ sub cælo erat. Numne omnes hi tacere? Anne jocularis? Jocari in rem tam seria non, nisi per summum flagitium, potest: Tacuerunt omnes hi, eorumque successores rem alto pressere silentio per solidos nonaginta annos, quot scilicet numerantur a dicto Antiochæno Concilio ad annum usque 358., quo Ancyræ Semiarianorum Conciliabulum habitum est. Proferant unum, si possunt, nostri antagonista, qui tota illa temporis intercapedine de proscripta voce *homousion* verbum fecerit: Et tamen non frigidopratereunda silentio res erat. Debuissent clamare, immo ad ravim usque reclamare omnes, ut sibi constarent, & usu receptam formulam, & christiana jampridem civitate donatam, juxta Ecclesiæ institutum, defenderent. Debuissent reclamare Pentapolitæ, quæ tot, tantæque turbas paulo ante in propriam Metropolitanam Dionysium excitaverant. Debuissent reclamare Ægyptii, quum suam, sui-que Antistitis sententiam reprobam viderent. Reclamare debuisset Cathedra Petri cum Synodo totius Occidentis, quæ sua scita, jussaque super *Homousio*, ab Antiochenis mox rescissa, & antiquata conspiceret. Hoc silentium loquacissime, proluxeque pro *Homousio* loquitur: hæc taciturnitas *Homousii* causam eloquentissime agit.

Mutorum classi adscribendi sunt Pauliciani, & Ariani quotquot fuere usque ad Ancyranum Latrocinium. Tamquam de parta victoria, & delecto adversus Paulum Samosatenum

Antiochiæ scripto chirographo, triumphassent, & præ gestienti lætitia, ad cælum usque clamores extulissent Pauliciani post Nicæna Comitia, & homousion Symbolo insertum: at tamen tacuerunt.

Quid Ariani? Hi rem sibi optatissimam nullo pacto dissimulassent (a): Nam quanto animi ardore, atque impetu certaverint ne *τὸ ὁμοῦσιον* Nicænæ formulæ adderetur, nemo est, qui ignoret: Opponebant quod esset vox nova, & a divinis Litteris aliena; quod Marcionis, & Manichæi substantiæ discissionem saperet, quod ansa Sabellianorum accusationibus daretur, quod hominum captum, intelligentiamque transiliret: tot falsa, tot incongrua, tot sibi mutuam repugnantia, absurda, dicenda, tacenda opponebant, quæ non? At tamen fuisse hanc vocem Antiochiæ e medio sublatam, quod causam eorum agebat strenue, tacuerunt: Num præ modestia impudentissimi homines? gerræ, germanæ gerræ: nondum fabella conflata erat.

Quid Eusebius Cæsariensis, quem condum pro-

(a) Implacabile Arianorum odium in vocem *Homousion* leges apud Arhanasium *lib. de Nicæna Synodi contra Arianam heresim decretis*; Epistolæ ad Afros; de Synodo Arimini, & Seleuciæ. Hilarium *lib. de Synod. Epiphanium Heres. 69.* Marius Victorinum *in libris adversus Arium. Basilium Epistol. 300.* Ambrosium *lib. de Fide.* Nazianzenum *passim in Orationibus.* Augustinum *lib. contra Sermonem Ariani.* Socratem *Hist. lib. i. cap. 6.* Sozomenum *lib. 3. cap. 28.* & alios sexcentos.

44
premium habemus gestorum adversus Sarnofa-
tenum Antiochia: eorum sententiam narrat, tran-
scribit Epistolam illius Concilii; habuit præ-
oculis omnia acta, de vocis tamen illius pro-
scriptione neque verbum, neque vestigium.
Putasne, si quid reperisset de capitali in Ho-
mousson sententia, dissimulasset Eusebius?
Eusebius ne, qui in Nicæno Concilio suum
in Homousson odium patefecit? qui Nicæna
fidei formulæ non subscripsit, nisi fecte, &
fraudolenter ob Imperatoris metum: qui Con-
stantinum Auctorem vocis facit, ut apud suos
prætexeret suæ subscriptionis excusationem?
qui Athanasio, Eustatho, aliisque homoussi
propugnatoribus quoad vixit inimicissimus fuit?
Mibi crede non dissimulasset Eusebius: at
tacuit quod quid diceret non habebat, nec
dum sat bene concepta erat fabella, cui ipse
vaserrimus dolorum fructor Eusebius parabat
cunabula, dum (ut subtilissime argumentatur
Ecclesiasticorum Annalium Parens Cardinalis
Baronius) fraudolenter Synodicam Epistolam
Antiochenorum Antilitum mutilam nobis tra-
didit, Symbolumque eorundem, quod supe-
riori capite eisdem adseruimus, consulto, ut
ne Arianis noceret, subduxit, compressit,
occultavit; dum, ne, Verbum Patri homou-
sson ante Antiochenorum Comitiorum tempo-
ra Pontificis Romani, Occidentalium Episco-
porum sententia, & Dionysii Alexandrini
confessione, sancitum iam esse narraret, scri-
bit in sua Historia Dionysium a Pentapoli-
tis de crimine, nescio quo, apud Romanum
Epi-

45
Episcopum postulatum fuisse, & quatuor se
libris diligenter purgatum. Dic, amabo, cui
bono tot molimina, tot technas, tot machi-
namenta, tot ambages, si *ὁμοούσιον* jam erat
proscriptum? Quid opus erat per tortuosos
gradiri anfractus, cui regia patebat via? Sci-
licet veritas tenebras odit: mendacium a fi-
liis diaboli, qui est princeps tenebrarum hu-
jus mundi, nondum bene contornatum erat.
Taciturnitas nihilominus Eusebii, cæterorum-
que Arianorum, quæ subposititia gravis erat
sobole, mirum quantum meæ favet senten-
tiæ, & quæ optavissent loqui, & non sunt
loquuti, & qua fraudolento silentio putidum
cæteris mendacium propinare studuerunt.

A mutorum, & elinguium examine expedi-
diti, tempus est ut linguosi, & loquacissimi
producantur testes: hi sunt Semiariani Ancyrae
in Galatia congregati, qui omnium primi, in
quadam Epistola de Homoussi, & Homoussi
expositione, Consubstantialis vocabulum in
posterioribus Antiochenis Comitibus proscriptum
dixerunt. Sed nullam his fidem habendam esse
plurima nos movent. I. Nemo ignorat vo-
cem τὸ ὁμοούσιον odiosam, planeque inuisam
Semiarianis fuisse, quum eo temeritatis deve-
nerint, ut eam damnaverint, ejusque adsertores
anathemate percusserint apud Epiphanium
Har. 13. Εἰ τὸ ἐξῆς, καὶ εἰς τὴν λέγειν τὸν
Πατέρα Πατέρα τὸ ὕψιστον ὁμοούσιον, ἢ ταυτάστιον
λέγειν τὸ ὕψιστον τῷ Πατρὶ, ἀνάδειμα ἐστίν. Si
quis Patrem potestate simul, & substantia
Filii Patrem asserens consubstantialem, vel
eius-

46
ejusdem cum Patre Substantiam Filium esse
dicat, anathema sit. Ex hoc igitur capite
Semiariorum auctoritas concidit; quis ne-
sciat (inquit apposite ad rem nostram Tul-
lius de Oratore lib. 1. cap. 15.) quis nesciat
primam esse historiae legem, ne quid falsè
dicere audeas, deinde ne quid veri non au-
deas, ne qua suspicio gratia sit in scriben-
do, ne qua simularis?

II. De re, quæ nonaginta ante annos eve-
nerat, testari sublethæ fidei homines Semiaria-
ni non poterant, quum nec ipsi interfuisse
Antiochenæ Synodo, nec ab his, qui interfue-
re, audivisse potuerint; opus igitur erat, ut
suz narrationi fidem conciliarent, testes pro-
duxissent, saltem ipsas Synodi litteras, vel de-
cretum exscripsissent: at quosnam produxerunt?
quidnam exscripserunt? Nullos, nihil: quid
igitur (dicat pro me Augustinus lib. de uni-
tate Baptismi cap. 16.), laboramus nos pro-
bare assertionem nostram, si illi nec renunter
probare conantur narrationem suam.

III. Et novitius in foro novit, testium
variantium non esse suscipiendas testificationes
ex eo quod nullam faciant probationem, im-
mo manifestum sint falsæ narrationis indicium.
Quid Semiariani in causa nostra? Adversis
narrant pugnancia frontibus: apud S. Hilarium
enim lib. de Synodis dicunt Homousii vocem
repudiatam Antiochiæ, quod ea Samosatenus
unitatem personarum exprimeret: Secundo quo-
que id addidistis, quod Patres nostri, quum
Petrus Samosatenus hereticus pronuntiatus
est.

47
est, etiam Homousium repudiaverunt, quod
per hanc unius essentia nuncupationem soli-
tarium, atque unicum sibi esse Patrem, &
Filium predicabat. Sed apud S. Athanasium
lib. de Synodis non unitas personarum causa
damnationis adfertur, sed quod sophistice Pau-
lus exagitaret Consubstantialis vocem, tam-
quam ex ea nasceretur Trinitas divinarum sub-
stantiarum. Ecce tibi Sophismatis verba: Si
Christus non ex homine Deus factus est, er-
go consubstantialis est Patri, atque hinc ne-
cesse est tres esse substantias, unam priorem,
duas vero ex illa procedentes. Totum e con-
tra apud S. Basilium (Epist. 52. editionis
Maurinæ) non Paulo talis argumentationis
genus, sed Patribus Antiochenis tribuitur:
Dixerunt (sermo est de Patribus Antioche-
nis) voce consubstantialis notionem exhiberi
substantia, & eorum, quæ ex substantia or-
ta sunt, itaut divisa substantia iis, in quæ
dividitur, consubstantialis appellationem con-
ciliet. Tandemque quod apud Athanasium
Paulo, apud Basilium Antiochenis Patribus
tribuitur, apud Hilarium Semiarianorum asser-
tum, ne homousion adhiberetur, esse dicitur:
De homousio vero, quod est unius es-
sentia (sunt Hilarii verba ad Semiarianos
directa loco citato) tractantes, primum
idcirco respuendum pronuntiastis, quia per
verbi huius enunciationem Substantia prior
intelligeretur, quam duo inter se pariter es-
sent. Inter omnes in vulgus prolatas a cir-
culatoribus fabellas nec unam in omnium na-
tio-

48
tionum omniumque temporum falsis reperii,
quæ majori quam hæc male confarcinata nar-
rationum inconstantia varietur. An igitur
fides sit ei præstanda, vel potius inter aniles
fabellas, aut impostorum commenta, ut mea
fert opinio, sit amandanda, sincerus quis-
que veritatis amator iudex esto.

Restat ut quanti valeat Athanasii, Basilii,
& Hilarii auctoritas in hujus facti narratione
expendamus. Nec dubium, tantum his con-
cedi debere, quantum pseudosynodo Ancyra-
næ: ab ea enim vel decepti, quod non cre-
diderim, fuerunt, vel ei ut ad sanio-rem re-
ducerent frugem indulgere in aliquibus volue-
runt, quod obviam cuique fiet hæc animad-
vertenti. I. Triumviri illi nullum de suppo-
sita *homousii* condemnatione verbum fecerunt
in his, quos ante infame illud Ancyræ habi-
tum Conventiculum, conscripserant Libris:
Athanasius enim facti eiusdem meminit in
libro de Synodis Arimini, & Seleuciæ, qua-
rum utraque anno 359 habita est, integro
scilicet anno post Ancyranum Conventum. Ex
Hilarii Pictaviensis operibus solus liber de Sy-
nodis est, in quo Antiocheni edicti deprehen-
duntur vestigia, & hunc librum post pseudosy-
nodum illam conscripsit, quum in eo ex Ca-
nonibus Ancyræ præscriptis 12 recenset, immo
& Epistolam ab Ancyranis legatis Sirmium
delatam commemorat. Basiliius tandem ejus-
dem edicti reliquit memoriam in Epist. 52,
alias 300, quam cum scripserit, ex Patrum
Maurinorum sententia, ipsis sui Episcopatus
ini-

49
initis, sitque ipse renunciatus Cæsariensium
Pontifex, auctore Labbeo, anno circiter 369,
consequens est longe post Ancyranum Con-
venticulum editam fuisse. Et si igitur hi tanti viri
facti meminerint, quia tamen post divulga-
tam a Semiarianis fabulam meminere, non
aliunde ad illos, quam ab his, facti hujus
manavit cognitio.

II. Clarissimi Triumviri illi nullibi referunt
se Antiochena acta, & in homousion senten-
tiam legisse, vel a majoribus accepisse; sed
ab adversariis objectam historiam ita conced-
dunt, ut non tam illam exploratam, ac per-
spectam habere, quam humanitatis causa
negare nolle videantur. Audi ut Athanasius
alte denunciat se Concilii litteras non vidisse,
factum adversariorum sermonibus circumferri,
nolle tandem se obliquate contendere lib. mox.
citato: *Quoniam autem (ut ipsi dicunt) lo-*
quitur de Semiarianis (nam epistola (Antio-
chenæ Synodi) penes me non fuit) qui Sa-
mosatenum damnarunt Episcopi, scripto tra-
didere Filium non esse consubstantialem Pa-
pri, ac demum ipsi pietatis, honorisque cau-
sa erga viros, qui hæc dixerunt, sic pro ea
voce sunt affecti; operæ prærium fuit pie
cum ipsis hæc de re differere. Conjecturam
deinde suam profert Athanasius super sensu,
quo Antiochenos Proceres loquutos esse putabat,
tum subdit: Quod si Epistolæ, quam illos
scripsisse dicunt, mihi copia fuisset, existimo
me plures deprehensurum fuisse causas, cur
beati illi ita scribere coacti sunt. Vidistin,

ut a folis Semiarianis rei notitiam acceperit. Athanasius? Adverte animum ad illa verba, *ipsi dicunt, epistola penes me non fuit, quam illos scripsisse dicunt, & pie cum ipsis differere, deum, an Athanasium ut hujus rei testem, vademque vocare possimus, ipse iudex esto.* Hilarium vero ex Semiarianorum litteris ab Ancyra scriptis, nec unquam ex ipsa Antiochenorum Procerum Epistola factum agnovisse ex ipsiusmet narratione citato libro de Synodis num. 81 manifesto apparet: *Epistolam, quam a vobis (Semiarianos alloquitur) de homousii, & de homoeusii expositione apud Sirmissum Valens, & Ursacius, & Germinius poposcervunt, legi, deinde, narrata Semiarianorum de duabus illis vocibus sententia, subdit: secundo quoque id addidisti, quod Patres nostri, quum Paulus Samosatenus hereticus pronuntiatus est, etiam homousion repudiaverunt.* Non est igitur Hilarius hujus facti testis, sed Semiariani.

Quid Basilii? Basilii ex recepta per id temporis vulgo opinione loquitur, neque Antiochenas legisse litteras, neque ipsam rem satis pro merito ponderasse cuique universam ejus Epistolam perlegenti obvium erit: ut enim paulo ante adnotavimus, sophisma, quod Athanasius tribuit Samosateno, Hilarius Semiarianis, hic noster Antiochenis Patribus adscribit; quod si verum esset, Semiariani non sibi adscribissent, sed spe certæ victoriæ tantos Patres ut auctores laudassent. Hinc indicium
su-

simitur Basilium nec Ancyranas litteras, quas dubio procul legerat Athanasius, & Hilarius, legisse; sed vel alia forma ei a Semiarianis propinatam mendacium, vel vulgo ab iisdem promulgatum sequutum esse rumorem, quo nihil mobilius, nihil inconstantius, nihilque est a veritate alienius.

Prorsus igitur immerito ac sine causa confictæ homousii damnationis testes citantur triumviri illi egregii, totiusque technæ ædificium non nisi ruinosis, maleque materiatis Semiarianorum fundamentis innititur. Nulla propterea fides præstanda factis, quod nulli testium fide dignorum auctoritati innititur, nec eorum, nec supparium, nec eorum qui potuissent & debuissent, nec eorum qui loqui vel maxime optavissent si potuissent; sed tandem in lucem producitur a suspectissimæ fidei hominibus, si verum est, quod est verissimum, historicam probabilitatem a bonitate fontium unde emanat tanquam aurum ab igne æstimari.

Omnia hucusque adducta argumenta tam intrinseca, & ex ipsis causæ visceribus (utroque nempe Systemate Pauliciano, & Catholico) deducta, quam extrinseca, & ex purissimis hausta Historiæ fontibus, agentia partim, partimque negantia, ad evidentiam mihi suaserunt ut crederem firme, fidenterque edicerem, vocem *homousion* neque vetitam, neque proscriptam fuisse; quin potius præscriptam, sacramque iussam a Patribus Antiochenis. Est forsitan in quod cecurterim, fuerimque lapsus. Homo sum, humani nihil a me alienum puto.

Vobis, qui acutius cernitis, acerrimique pol-
 letis iudicio, me docilem futurum promitto,
 paratumque quæquæ meliora obtuleritis suspi-
 cere, amplectari, & fovere; tantum enim præ-
 meo apud me vestrum præponderat iudicium,
 ut ei me dedere gloriæ, lucroque apponam,
 possimque sincere, & absque ullo adsentatio-
 nis furo, quemque vestrum Auli Persii ver-
 bis compellere:

*Scis differenim justum gemina suspendere lance
 Ancipitis libræ, rectum discernis, ubi inter
 Curva subit, vel cum fallit pede regu-
 la vero.*

Hæc Neapoli conscribendam postidie Kal.
 Maj. hujus anni MDCCXCI. die Sacra D. Asha-
 rasio Alexandrino, qui Anti-Homousianorum
 omnium flagellum idem & victima fuit, estque
 mihi, cunctisque calumnia impetitis præsen-
 tissimus Patronus, cuique me hancque meam
 qualemcumque lucubratiunculam D.D.D.

